

Divadelní obraz má mít tajemství

Rozhovor s režisérem Jiřím Pokorným

Vyrůstal jste v Ostravě, o které se říká, že je to „kraj razovity“...

„Ta ‚razovitost‘ je daná možná tím, že člověk, aniž by chtěl, se zde setkává s mnohdy mezními situacemi. Ostrava je velmi mladé město. Tím nechci říct, že prožívá permanentní pubertu, ale průvodní znaky, které s ní souvisí, tedy jistá agresivita, přecitlivělost na určitá témata a vymezování se, vytváří směs, kterou je nutno si zamilovat, aby ji člověk mohl konzumovat a posléze i strávit. Do Ostravy se chodilo za obživou, nikdo tady nechtěl dobrovolně žít, byl to dlouhá léta jakýsi okraj republiky. Nyní se věci vyrovnávají a v procesu sebevyjádření se Ostrava stává výlučnou díky této své neobyčejnosti, originalitě a spontaneitě. A také zde funguje věc, se kterou se jinde málo setkáte - hrdost na své město a pocit sounáležitosti s tím, co bylo kdysi třeba i vysmíváno.“

Cítíte v sobě otisk této rázovitosti, této schopnosti být výrazně svůj?

„Mě osobně to ovlivnilo v tom, že člověk je víc veden k sebeidentifikaci s něčím, co není příliš lichotivé. Nejde o to nahradit pocit méněcennosti nějakým gestem, ale spíš o návod, jak se v tomto složitém a těžko uchopitelném světě zorientovat a být sám sebou. Zkrátka umět ustát svůj hendikep. Je ve mně ostravská krev, já se k tomu hrdě hlásím, je mi tady skutečně dobře a to město se mi líbí čím dál tím víc. A těší mě, když vidím, že lidé Ostravou žijí.“

Jak dlouho lze být v divadle výrazně svůj, aniž by se člověk zacyklil?

„Mám za to, že každá látka, která je oživována, která podstupuje ono umělé dýchání v podobě současné interpretace, se mnou musí nějak souznít. A také se řídím radokovským – což o to mít nápad, ale umět se nápadu zbavit. Přehršel všech možných fúzí a ambiciózního tíhnutí k originalitě pak stejně vždy ukáže, že jsou to klamavé stezky. Egocentrické ukazování a předvádění se mě nudí, mě zajímá dialog, rezonance, provokace. Věci, které jsou třeba mezní, ale jsou kultivovaně podány. Mohou být šokující, drsné, lehce disharmonické, ale jsou-li smysluplné, vedou k jádru věci. Žádné ‚štěkání‘, ale plnohodnotný, hutný a silný zážitek. Já se rád konfrontuji s látkami, kterým ne úplně rozumím a u nichž si kladu otázku, proč je to zrovna takhle. A než bloudit v lese sám, tak je vždycky lepší, když je to výprava.“

Ale řada herců očekává, že režisér všechno ví...

„Zpočátku bych měl mít nějaký náskok, ale byl bych úplně zabeďněnec, kdybych nebral v potaz to, co napadá je. Práce na inscenaci je vždy s herci napůl, až za finální tvar nese zodpovědnost režisér.“

V Ostravě jste sice vyrůstal, ale pracujete zde teprve podruhé, jak je to možné?

„Ano, před lety jsem dělal v Divadle Petra Bezruče Krále Leara s Norbertem Lichým. Měl jsem hodně závazků, neměl jsem téměř čas a poslední dva roky jsem byl jako spící Růženka a zvažoval, zdali se mám ještě vůbec divadlu věnovat. Ale nabídky z Arény si velice cením.“

Proč jste uvažoval, zda ještě budete dělat divadlo? Už toho bylo dost?

„Ne, že by se začal vytrácet entuziasmus, ale byly to celkové pochybnosti o mých schopnostech, o mé budoucnosti, o tom, že mě divadlo jako létající režiséra neuživí. Navíc předtím jsem byl povinován úkoly, dělal jsem uměleckého šéfa Činoherního studia, Hadivadla, Divadla Na zábradlí, k tomu řadu pohostinských režii... a dostavil se tzv. syndrom vařené žáby...“

Řekl jste: „Divadlo, ať echt hyperrealistické, je vždy jen obrazem.“ Jak vytvářet působivé obrazy v totálně vizuální době?

„Mám za to, že obraz musí mít především obsah. Barvy či zajímavé uskupení lidí na scéně ještě věci žádný obsah nedává. Já si navíc myslím, že na každém divadelním obraze má být něco divného, schválně divného, co mě vtahuje do děje. To jsou principy, které ve svých malbách používali Caravaggio, Rubens a především Rembrandt, který nechával nedomalované plochy. Ale divadelní obraz je něco, co bych měl mít chuť si pověsit doma na zeď, včlenit se do něj. Má mít tajemství.“

Vaše obeznámenost s evropským divadlem byla vždy legendární. Jaké je současné evropské divadlo?

„Mám pocit, že nyní je to v evropském kontextu okamžik tápání a přešlapování, cítím určitou vyčpělost témat. Lidé se více obrazejí sami do sebe, k počítačům, sociálním sítím, které jsou ale velmi okleštěné a svázané stereotypy, takže to, co má divadlo naplňovat, tedy komunikační bázi, pak tíhne ke zjednodušení a ztrátě skutečného napětí. Žijeme v době, kdy nás máloco vzruší, za celý život absorbujeme takovou záplavu informací, že se v nich ani nedokážeme vyznat. Zeptejte se někoho, co dělal loni ve stejný čas...kdo si vzpomene? A je tady také velká neochota riskovat. To se projevuje i v dramatické literatuře. Hry, které se mi dostaly do rukou, jsou podivuhodně nedramatické, protože všechny šoky už tady byly, všechny valéry všech příběhů také. Budoucnost divadla je najít novou informaci, která něco rozvibruje, přičemž nová témata vzejdou třeba z banálního rozhovoru ze života.“

Říkáte, že je zde neochota riskovat. Vy jste celý život riskoval, už jen tím, že jste přinášel do našeho divadelního prostředí nové evropské hry, které jste uváděl v českých premiérách. Riskujete v divadle stále?

„Rád bych, ale moc nemám s čím. I když – před časem jsem neměl látku, a tak jsem sáhnul po novele Ladislava Grosmana Obchod na korze, která se kdysi stala předlohou známému filmu. A najednou jsem cítil, že to baví nejen mě, ale i herce. Přitom jde o látku, která je velmi stará,

nicméně skýtala skvělé herecké příležitosti. Vzniklo z toho velice živé divadlo a ukázalo se, že to zajímá i diváky – a přitom to byl velký risk.“

Pokud vám chybí látka, proč si sám nenapíšete nějakou další hru?

„Psaní je bolestná činnost, člověk se ocitá v jiném vesmíru bez použití toxických látek a věnuje tomu řadu nevratné energie, času a nadšení...“

Když režirujete vlastní hry, nadává režisér dramatikovi?

„Ne, ale ta práce není vzrušující, žádné tajemství, žádné překážky, ty hry dokonale znám. Spíš se proto snažím vybavit si, co mě tehdy pudilo je napsat. Někdy je to i o inspiraci něčím konkrétním, třeba že postavy mají své předobrazy ve skutečných hercích, pro něž je hra přímo psána. Dělat cizího hru je jako sex s milenkou, zatímco dělat tu vlastní jako sex s manželkou po mnoha letech.“

Přitom ale zase tvrdíte, že „autor a režisér by se měli dobře znát“. Jak jste poznal Tracyho Lettse?

„Osobně jsem ho nepoznal, ale poznal jsem se v té specifické kombinaci humoru, vážných, krutých věcí, lehkého sentimentu spjatého s určitým smutkem, ale nakonec nade vším vítězí nadsázkou. A i když v Zabijáku Joeovi jde o sebranku looserů, tak ta jejich životaschopnost je principem, který je posouvá dál.“

Hru Zabiják Joe lze zařadit mezi hry tzv. coolness dramatiky. Vy sám jste termínu cool přiřazoval především význam „věcnost“. Nazrál tedy opět čas na věcnost?

„Herectví v Čechách je velmi obecné a při práci se důraz klade na to, co je obecně známo. Ovšem nuancí a odstínů se dá, paradoxně, dosáhnout jen věcností. Cool dramatika byla jedinečná tím, že v hrách nastolovala tak mezní situace, že bez věcnosti by z toho byla jen poetická litanie. V cool se věci často stanou dřív, než mají oprávnění se stát podle příčinného vývoje. Zabiják Joe je natolik vynikající hra, že nezestárla a myslím si, že bude funkční ještě dlouhá léta. Protože třeba přesně postihuje, jak se současná civilizace dívá na smrt a klade otázkou, do jaké míry dokážeme mít respekt k lidskému životu. Lidé jsou schopni překonávat super obtížné věci a zdolávat neuvěřitelné hranice a na druhé straně jsou schopni svět zdemolovat kvůli tomu, že jim třeba onemocní pes nebo nemají peníze na dovolenou, kterou by si představovali. A to jsou paradoxy, které žijeme, aniž bychom si to uvědomovali a v téhle hře je to na dřev.“

Pracoval jste v řadě souborů, jak vnímáte ten v Aréně?

„V souboru je všeobecně příjemná atmosféra, není tady nic nabubřelého, hašteřivého, necítím žádné drhnoucí a třecí plochy, naopak, zdravé, ale klidné sebevědomí, které nenarušuje profesionalitu. A také vzájemnou profesionální přejícnost. Lidé, se kterými přímo zkouším,

jsou velmi otevření a neschovávají se za nějaké návyky, stále probíhá proces hledání, což je strašně důležité. Jsou skvěle technicky vybaveni a dokáží nad sebou udržet nadhled. A není to soubor několika skvělých herců, jimž ostatní do počtu statují. Jde o harmonizovaný celek, v němž si je každý vědom své role a potenciálu, který má, díky čemuž dokáže sám sebe objektivně zhodnotit. To je při práci velice důležité – být si vědom svých možností, ale také limitů. A to, že mají úspěch jako u kritiky, tak v divadle, tak to je to nejvíc, co si lidé mohou v této profesi přát. Cítím se tady jako doma se vším všudy, jak v Ostravě, tak v Aréně. Navíc je tady dobře uspořádáno divadlo, protože díky prudké elevaci jsou diváci solarem napojeni na herce, a energie mezi divadlem a jevištěm tak může dobře proudit.“

Proč by lidé měli vidět inscenaci Zabiják Joe?

„Protože se náramně pobaví. Navíc tato hra byla napsána v době bez mobilů, takže v ní pořád funguje onen kouzelný moment překvapení.“

Ptala se Alice Taussiková